

acabat el concert de presentació del nou disc d'Al-Mayurqa, titulat *Temps de revolta* i presentat davant un públic fascinat la nit de divendres al teatre municipal de Lloseta. Enmig de la injustícia sense matisos d'una mort que li ha arribat massa aviat, queda el consol mínim –la justícia minúscula, poca cosa, quasi res– que la mort hagi atrapat Toni Roig amb el record encara molt present d'un escenari i amb les orelles plenes dels aplaudiments que el seu públic fidel li havia dispensat.

A la seva pàgina web, els Al-Mayurqa expliquen d'aquesta manera el seu programa musical, ideològic i d'actitud: "Dignificar la cultura tradicional mallorquina fent una lectura actual dels temes que ens defineixen com a poble." I també: "Ens preocupa la nostra identitat, el nostre país, la nostra llengua i la nostra cultura, sense oblidar que som part del Mediterrani i que la riquesa del nostre patrimoni cultural no pot desaparèixer."

La discografia d'Al-Mayurqa és una de les més sòlides i perdurables que ha deixat el panorama musical mallorquí (i illenc) d'aquests dos darrers decennis, en qualsevol àmbit i estil. La discografia consta de set discos, el primer dels quals duia per títol *Projecte Roig*, i fou editat l'any 1995. Fou seguit, dos anys més tard, per un segon disc titulat *De poetes i codolades*, que deixà pas a *Anem de gresca* (1998), *Fent camí* (2001), *Amb coherència* (2004), *Tradicció i compromís* (2005) i, finalment, *Temps de revolta*, un títol molt adient per a coronar una obra i una carrera en què l'art i el compromís han anat sempre junts, millorant-se i completant-se i sense rebaixar-se mútuament mai.

Els últims compromisos de l'home. L'acte públic de comiat a Toni Roig tingué lloc al Monestir de la Real, que durant els darrers anys ha estat al centre de la polèmica política en la societat balear per la voluntat del Partit Popular de construir-hi, just a la vora, el nou hospital de referència de les Illes, So n'Espases.

Contra aquest projecte, fa uns quants anys que es va formar un fort moviment cívic –Salvem la Real, en el qual participaren des del prior del monestir fins a certs polítics nacionalistes i d'esquerra i, també, veïns del barri–,

que protestava per la construcció de l'hospital, perquè creien que era només una operació especulativa sense escrúpols que acabaria significat la destrucció de la zona.

Toni Roig (tot el conjunt Al-Mayurqa) fou una de les figures principals del moviment Salvem la Real,

al qual va contribuir amb un nombre important de concerts. Fou el darrer compromís d'un home que, al llarg de tota la vida, va fer del compromís una forma de ser. Totes les cançons que ha deixat ho demostren. I ho continuaran demostrant durant molt de temps.

En la mort d'un cineasta compromès

Una vocació exigent i difícil.

Si la vocació de director de cinema era molt difícil de poder dur a terme satisfactòriament en l'estat espanyol dels anys seixanta, setanta i vuitanta, en un lloc amb poca tradició cinèfila, unes infraestructures mínimes i el llast brutal de la dictadura, encara molt més difícil d'acomplir era una vocació cinèfila de la manera tan singular i compromesa com volia dur-la a terme Antoni Ribas, el cineasta català nascut a Barcelona l'any 1935 i mort a la seva ciutat natal el 3 d'octubre passat a causa d'un infart.

La vocació de Ribas –una passió pel cinema i una idea clara i volenterosa sobre com fer-lo–, en molts altres països del món hauria pogut donar uns resultats importants i rendibles, però aquí no podia sinó reportar al director els maldecaps que des de ben aviat el marejaren. La vocació d'Antoni Ribas el va empènyer a provar de fer, sempre precàriament i contra totes les adversitats, un tipus de pel·lícules de llarg alè filmic, d'una ambició socio-històrica grandiosa i sovint desmesurada i, a més, en català. Era inevitable, doncs, que tard o d'hora ensopegués amb els entrebancs amb què va ensopegar.

Les primeres pel·lícules. Home polifacètic i curiós, llicenciat en dret i ciències econòmiques, durant els anys 50 Ribas va començar escrivint dues obres de teatre, *El vació* i *Ja que al rey*

y a la reina. Molt aviat, el seu afany creatiu el va portar al món del cinema, on va debutar com a ajudant de direcció d'Antonio Isasi-Isasmendi en el film controvertit *Tierra de todos*. Però Ribas no podia conformar-se gaire temps amb un paper subaltern dins el món del cinema, i ja l'any 1966 va decidir de muntar una productora pròpia (un pas important i arriscat, definidor del seu caràcter decidit i impulsiu), que l'any següent ja li va permetre de debutar com a director, amb un film de factura realista i moderadament crític amb els costums de l'època, titulat *Las salvajes en Puente San Gil*, basat en l'obra de José Martín Recuerda, i protagonitzat per Adolfo Marsillach i una jove Marisa Paredes.

A aquesta *opera prima*, següen *Palabras de amor* (1968), que a partir d'un guió de l'escriptor Terenci Moix emprava la figura –ja llavors molt popular i carismàtica– de Joan Manuel Serrat, del qual prenia el títol d'una de les seves cançons més famoses. Just un any més tard, Ribas va filmar i va estrenar *Amor y medias*, que fou rebuda amb més indiferència que res més i que va passar sense pena ni glòria. L'any 1973 havia de fer la seva pel·lícula més personal fins aleshores, *La otra imagen*, una història d'amor entre cecs protagonitzada per Paco Rabal i Asunción Balaguer, que va participar a la secció oficial del Festival de Canes d'aquell mateix any.

'La ciutat cremada'. No va ser fins l'any 1976, però, que Ribas va poder treure a la llum una obra veritablement personal. Es tracta de *La ciutat cremada*, la pel·lícula per la qual tots els crítics i cinèfils coincideixen a dir que Ribas perdurará. La pel·lícula va gaudir d'un èxit important i va rebre crítiques prou elogioses, que serviren per a paliar o per a premiar les enormes dificultats —manca de finançament, ambició filmica excessiva per les infraestructures i la tradició cinematogràfiques— que Ribas havia hagut d'encarar per dur el projecte endavant.

La ciutat cremada és un fresc sòcio-històric d'envergadura —en la línia del *Novecento* que Bernardo Bertolucci va estrenar aquell mateix any— sobre la Catalunya de principi del segle XX, centrat sobretot en la Setmana Tràgica que l'estiu de l'any 1909 va convulsar Barcelona. En el moment de l'estrena, la pel·lícula va aixecar una enorme expectació, no sols perquè era la primera pel·lícula que s'estrenava en català després de la fosca franquista, sinó

també perquè molta gent —cosa pròpia de les expectatives una mica càndides de l'època— hi va veure el possible naixement d'un cinema català sòlid, que

havia de tractar la pròpia història sense complexos i des d'una perspectiva que no fos esbiaixada per pressions i prejudicis externs. Tot plegat, però, i malgrat l'èxit de Ribas i de la forta repercussió que *La ciutat cremada* va acabar tenint, fou un miratge.

Una trajectòria erràtica. El miratge es va esfumar del tot quan l'any 1984 va estrenar la seva trilogia *Victòria*, un fresc sòcio-històric sobre Catalunya que encara era més ambiciós que la precedent *La ciutat cremada*. El fracàs va ser considerable, i tant la mala rebuda per part de públic i de crítica com els dèficits pressupostaris amb què va haver de treballar, dugueren Ribas a canviar —almenys una mica i temporalment— la naturalesa dels seus projectes. *El primer torero porno* és de l'any 1986, i conta la història esperpèntica d'un torero catalanista i d'una caberetera feminista: res més allunyat, doncs, de les epopeies històriques dels anys anteriors.

La trajectòria erràtica de Ribas va continuar amb la realització d'un film biogràfic sobre Salvador Dalí, titulat *Dalí amb D de Déu*, i protagonitzat per Lorenzo Quinn, que no ha heretat els dons interpretatius del seu pare. Les dificultats de Ribas per a desenvolupar més o menys plenament la seva carrera com a cineasta queden perfectament il·lustrades amb les imatges del director acampat durant unes quantes setmanes a la plaça de Sant Jaume, davant el Palau de la Generalitat, en protesta per la manca de suport institucional que rebia per a dur endavant el seu nou projecte. Aquest nou projecte, *Terra de canons*, no es va completar fins l'any 2000, i fou un intent —fallit— de repetir l'èxit i el ressò de *La ciutat cremada*. Les dues darreres obres també passaren sense gaire repercussió, malgrat que *Centenari* (2004) fos un thriller amb els ambients del món del futbol i del F. C. Barcelona com a escenari, la qual cosa podia haver-li donat un al·licient comercial. No va ser així.

Amb el telefilm *Les gàbies d'or* es completa la filmografia d'Antoni Ribas, avui definitiva. Una filmografia irregular però interessant d'un cineasta compromès. Compromès, sobretot, amb la seva passió pel cinema.

Pere Antoni Pons

Alguns valors mai passen de moda.
 Apunta't a una proposta educativa activa, participativa i compromesa per al creixement personal d'infants i joves.
 Apunta't a les associacions educatives juvenils; hi trobaràs una colla d'amics i amigues, tallers, excursions, tardes divertides i infinitat d'activitats.
 Cerca el teu cau o esplai a www.gencat.cat/joventut

Departament de Catalunya
 Departament d'Acció Social i Ciutadania